

Osud léčiva v organismu

- **Základní farmakokinetické principy**
- **Absorbce, distribuce, metabolismus, eliminace**

Obecná farmakologie

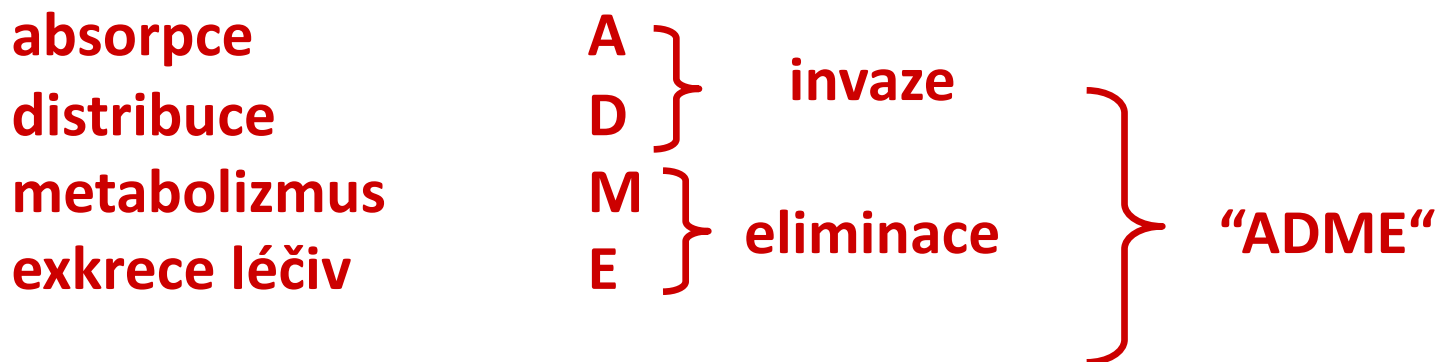
- **farmakodynamika** - účinky léčiv a jejich mechanismy (např. receptory
– princip: zámek-klíč)
- **farmakokinetika** - osud léčiv v organismu v čase po podání (vstřebání, distribuce, metabolismus, exkrece), tj.

„Okupační teorie“:

*Velikost účinku navozeného podáním látky je
přímo úměrná koncentraci
komplexu látka - receptor*

Farmakokinetika

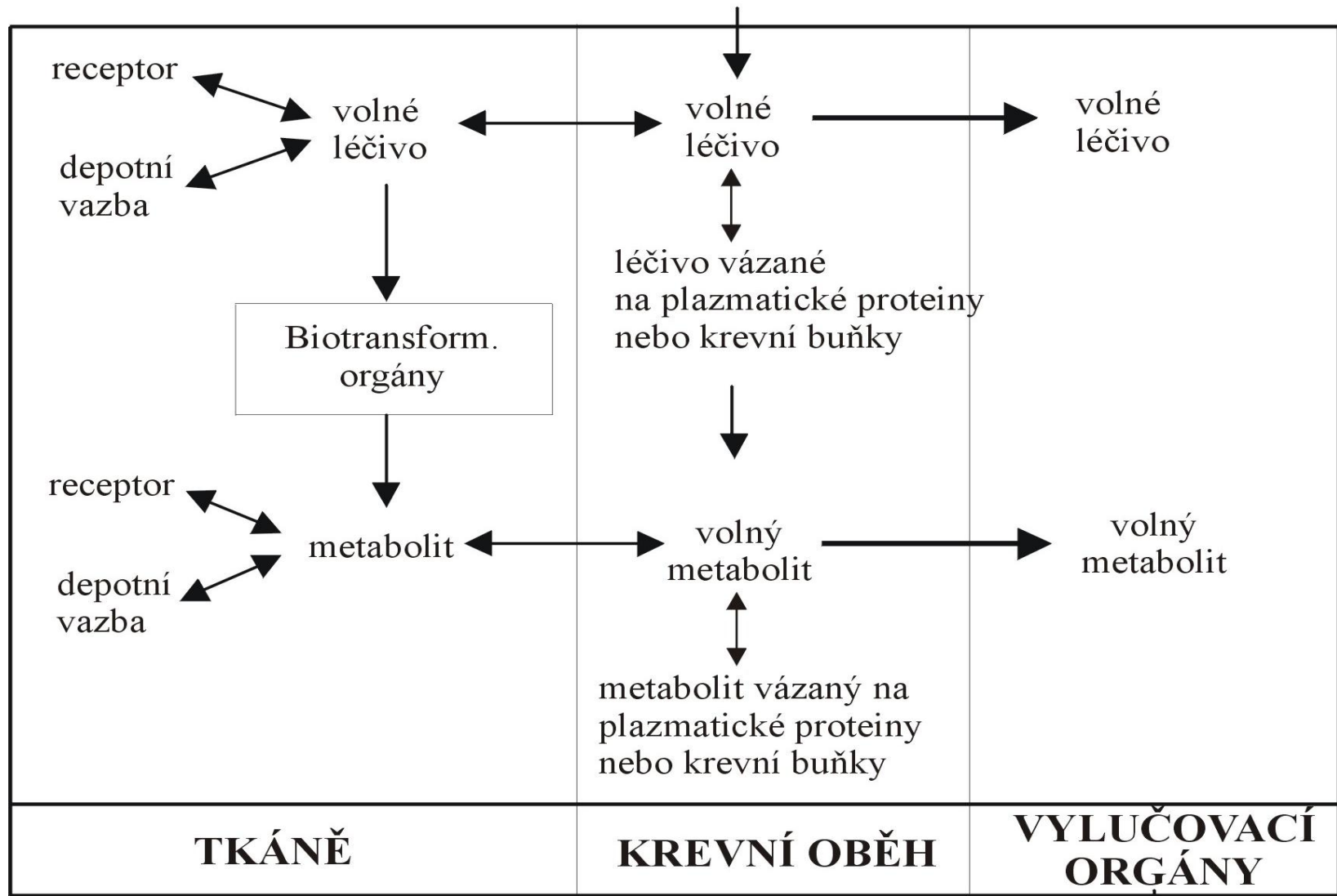
osud léčiv v organismu v čase po podání- farmakokinetické děje:

+ vztah těchto dějů k farmakologickému (terapeutickému, toxickému) účinku léčiv.

Podání léčiva

ABSORPCE

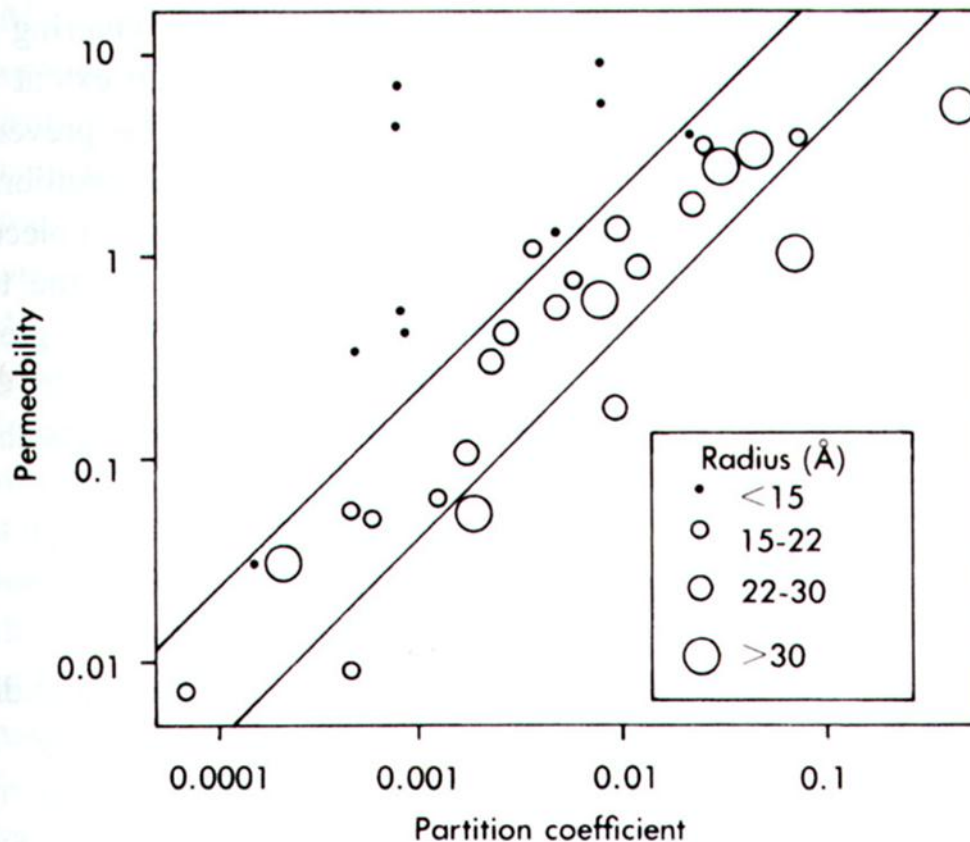
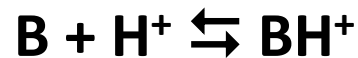

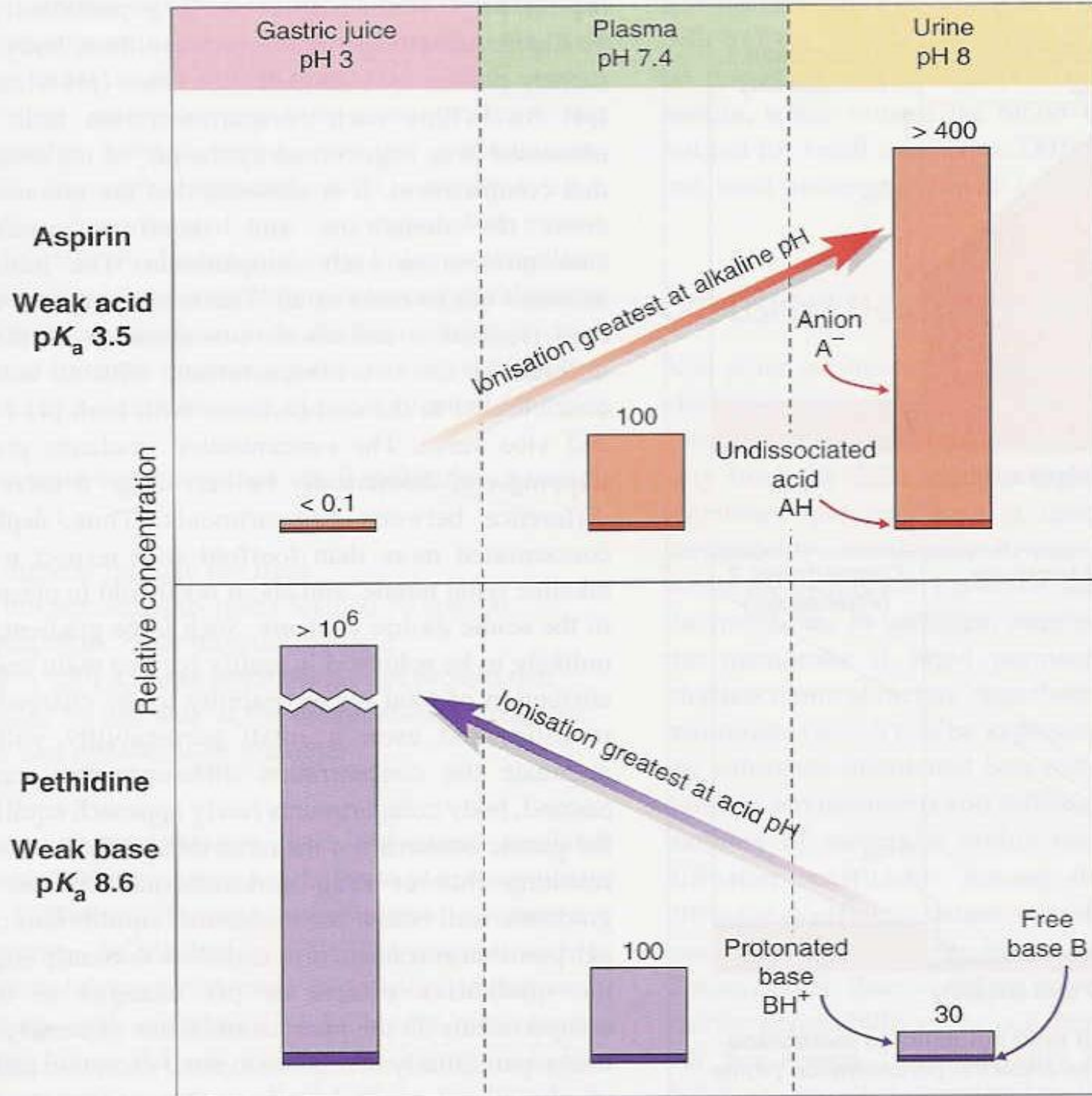
EXKRECE

Obecné zákonitosti pohybu léčiva v lidském těle

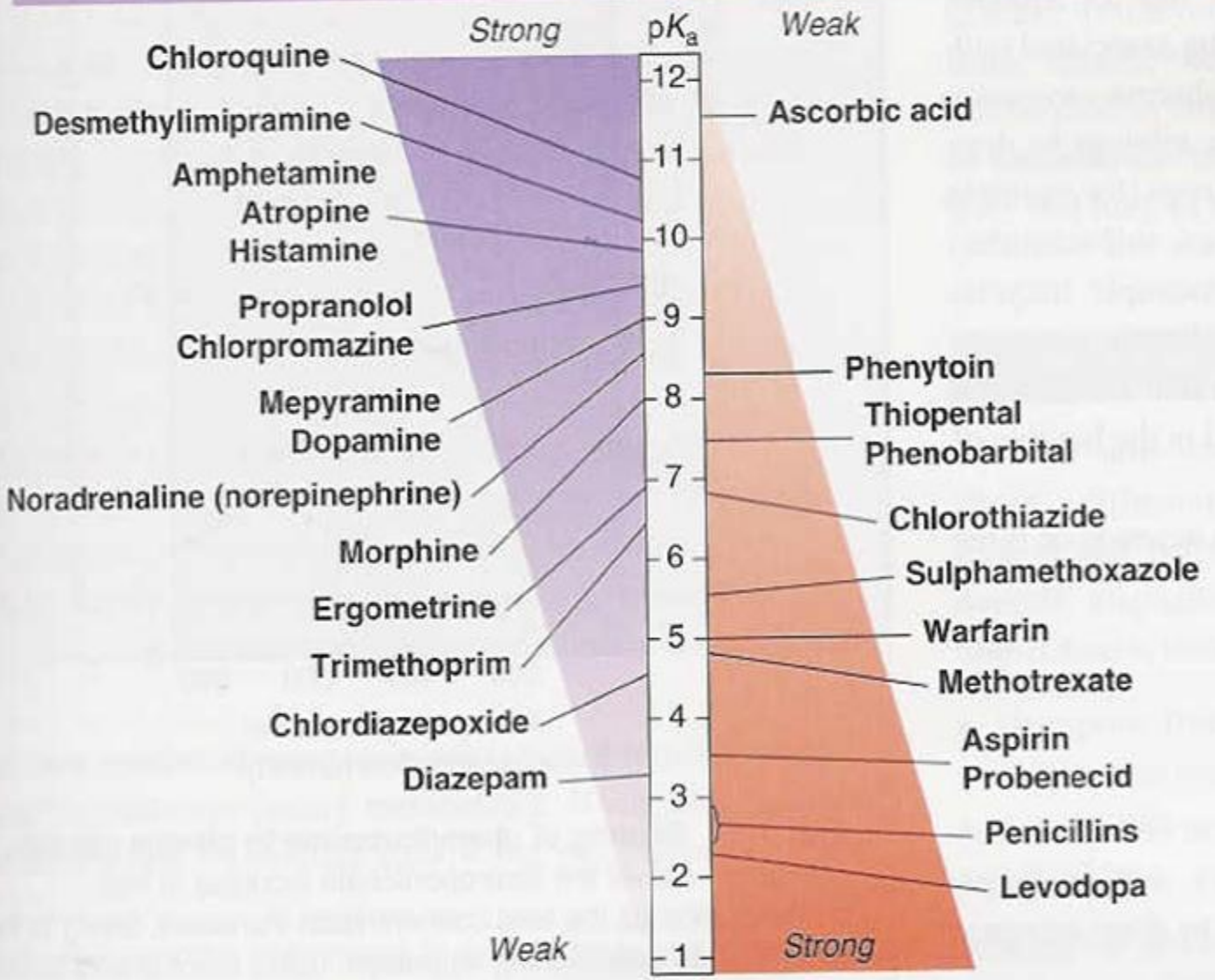
fyzikálně-chemické vlastnosti léčiva

velikost a tvar molekuly, lipofilita, náboj, pKa

Bases Acids

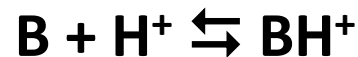

Obecné zákonitosti pohybu léčiva v lidském těle

fyzikálně-chemické vlastnosti léčiva

velikost a tvar molekuly, lipofilita, náboj, pKa

prostup léčiva biologickými membránami

lipofilní – pasivní difuze

hydrofilní – prostup přes póry

aktivní transport

vazba léčiva

plazmatické bílkoviny

vazba na krevní buňky

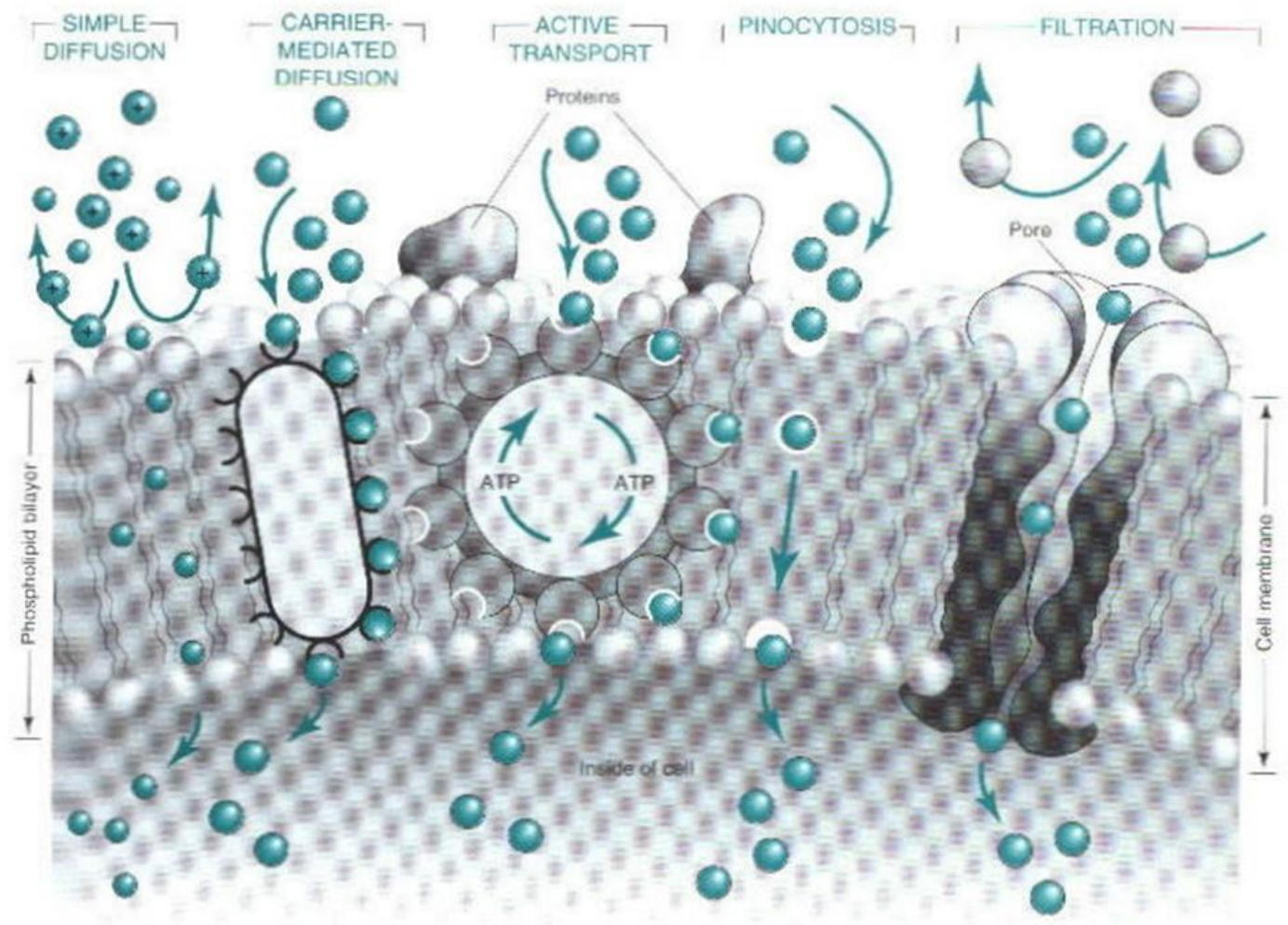
vazba ve tkáních

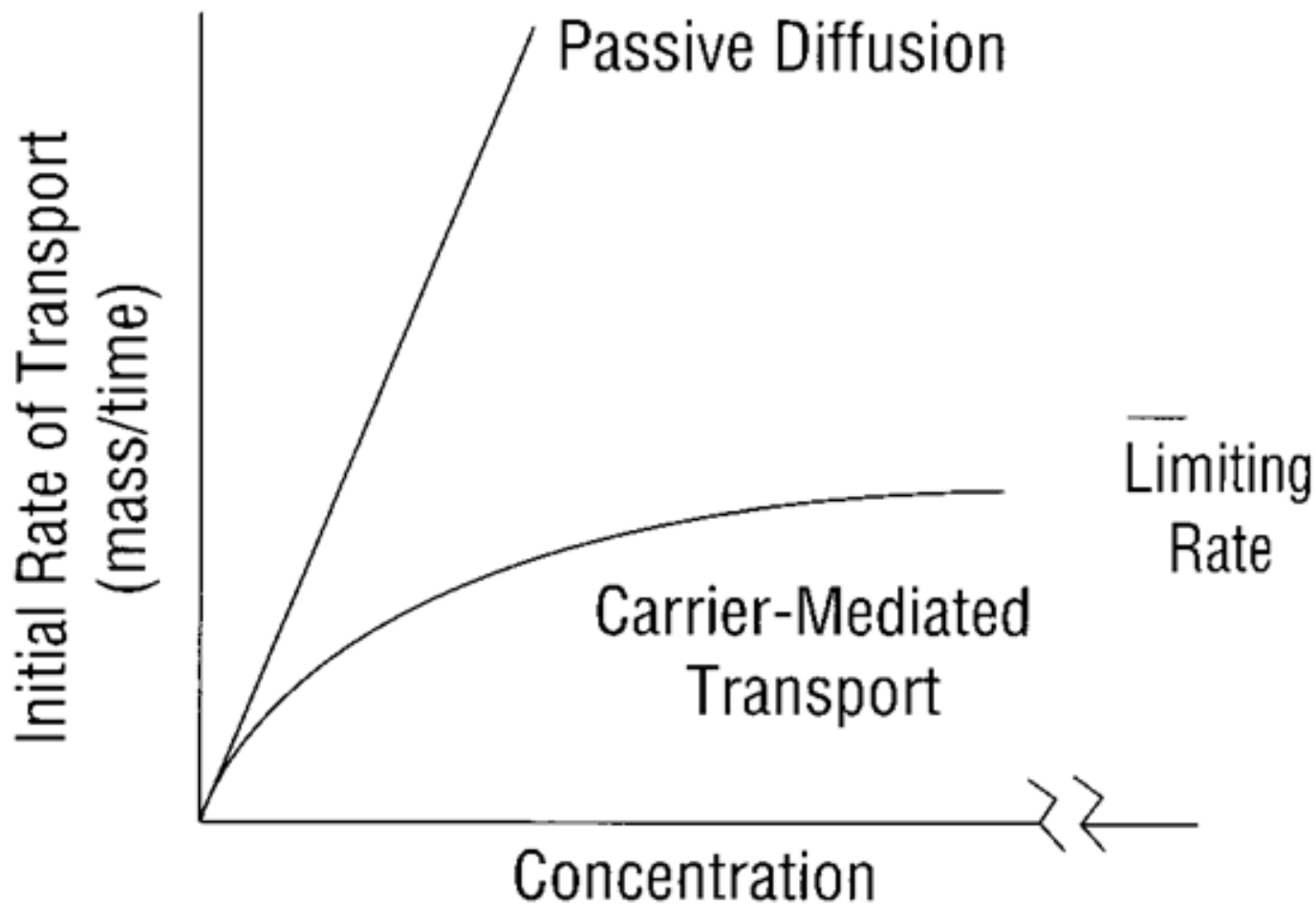
vazba na receptor

perfuze tkání

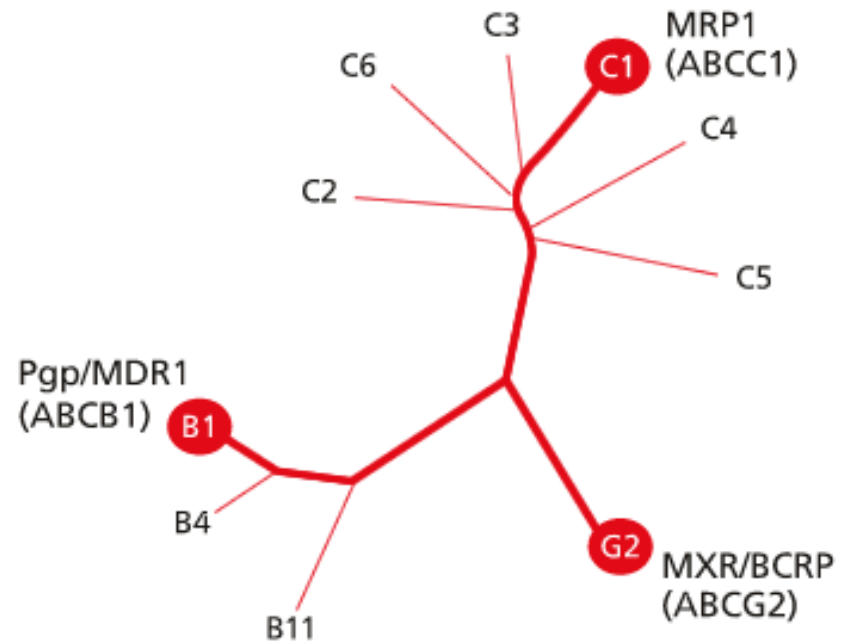
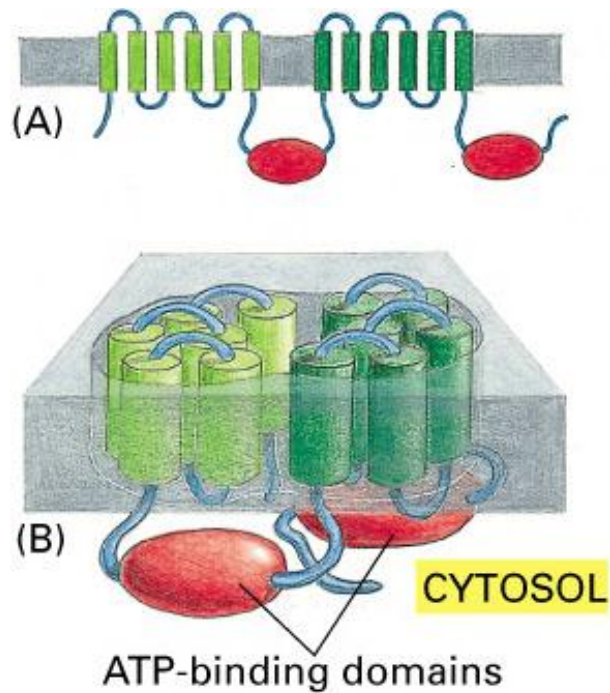
a) mozek, srdce, játra a ledviny

b) tuková tkáň

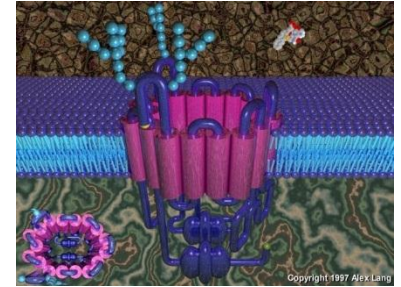

ABC - ATP-BINDING CASSETTE

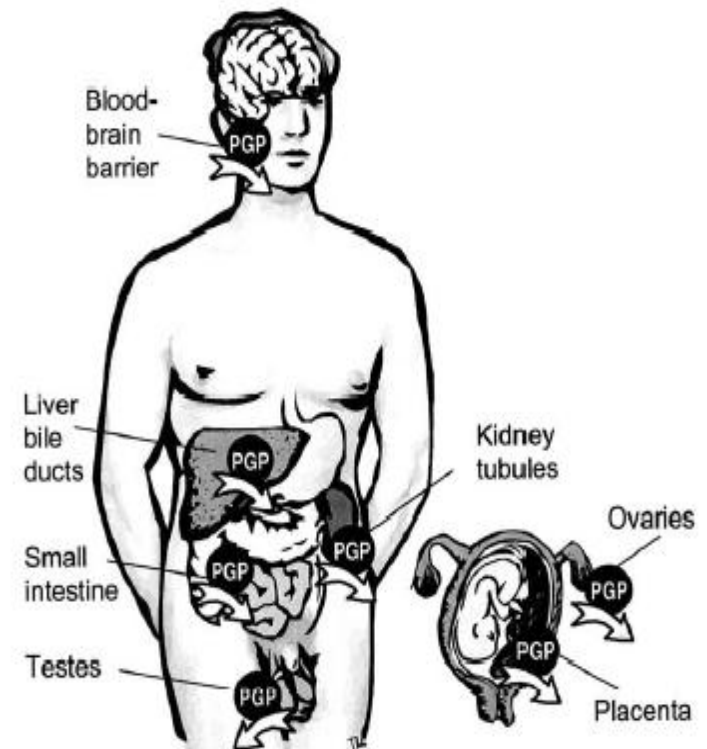

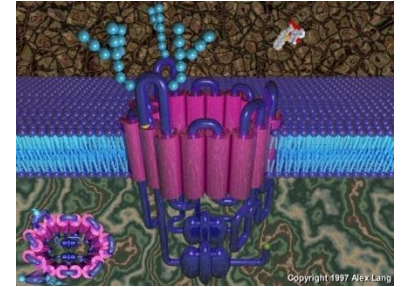
ABC - ATP-BINDING CASSETTE

- **MDR - multi drug resistance**
- **MRP - multidrug resistance associated protein**
- **MXR/BCRP - mitoxantrone resistance protein / breast cancer resistance protein**

- **Pgp - P-glykoproteinová pumpa**

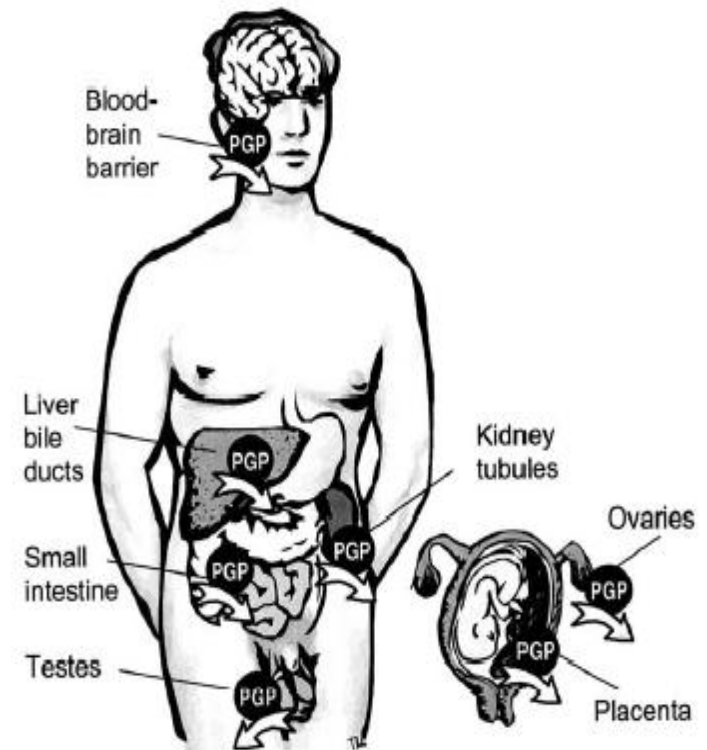

- P-glykoprotein
  - cyklosporiny
  - dipyridamol
  - saquinavir
  - tricyklická antidepresiva
  - verapamil

- P-glykoprotein
  - cyklosporiny
  - dipyridamol
  - saquinavir
  - tricyklická antidepresiva
  - verapamil

- vazba na plazmatické bílkoviny
- vazba na krevní buňky
- vazba ve tkáních
- vazba na receptor

- Kovalentní vazba
  - 200 - 400 kJ/ mol
- Elektrokovalentní, iontová vazba (pro elektrolyty)
  - 20 kJ/ mol
- Dipólová vazba
  - 8 kJ/ mol
- Apolární vazba (van der Waalsovy síly)
  - 2 kJ/ mol

- vazba na plazmatické bílkoviny
- vazba na krevní buňky
- vazba ve tkáních
- vazba na receptor

- většina **kyselých** léčiv (při pH plazmy anionty) se váže na albumin:
  - salicyláty, sulfonamidy, peniciliny
- většina **bazických** léčiv (při pH plazmy kationty) a neutrálních molekul se kromě albuminu významně váže na α_1 -kyselý glykoprotein a lipoproteiny:
  - chinidin, digitoxin, tricyklická antidepresiva, cyklosporin A

léčivo

% vázaného léčiva

kofein	10
digoxin	23
gentamycin	50
fenytoin	87
digitoxin	95
diazepam	96
warfarin	98
tolbutamid	99

Léčivo vázané na plazmatické proteiny neúčinkuje!

Množství vázaného léčiva závisí na

- 1) konc. volného léčiva
- 2) koncentraci proteinů
- 3) afinitě k vazbě

$$\% \text{ vazby} : \frac{[\text{vázané LČ}]}{[\text{vázané LČ}] + [\text{volné LČ}]} \times 100$$

vazba ve tkáních

- specifická pro některá léčiva
  - tetracyklinová antibiotika - hydroxyapatit
  - chloramfenikol - kůže

  - arzen - ve vlasech

ABSORPCE - CESTY PODÁNÍ

Absorpce - průnik rozpuštěného léčiva z místa podání do krve – nutná pro **celkový účinek - systémový**.

Účinek místní – na kůži, sliznice anebo do tělních dutin

– absorpce je nevýhodou – možné NÚ – např. lokální anestetika typu kokainu, lokální kortikoidy.

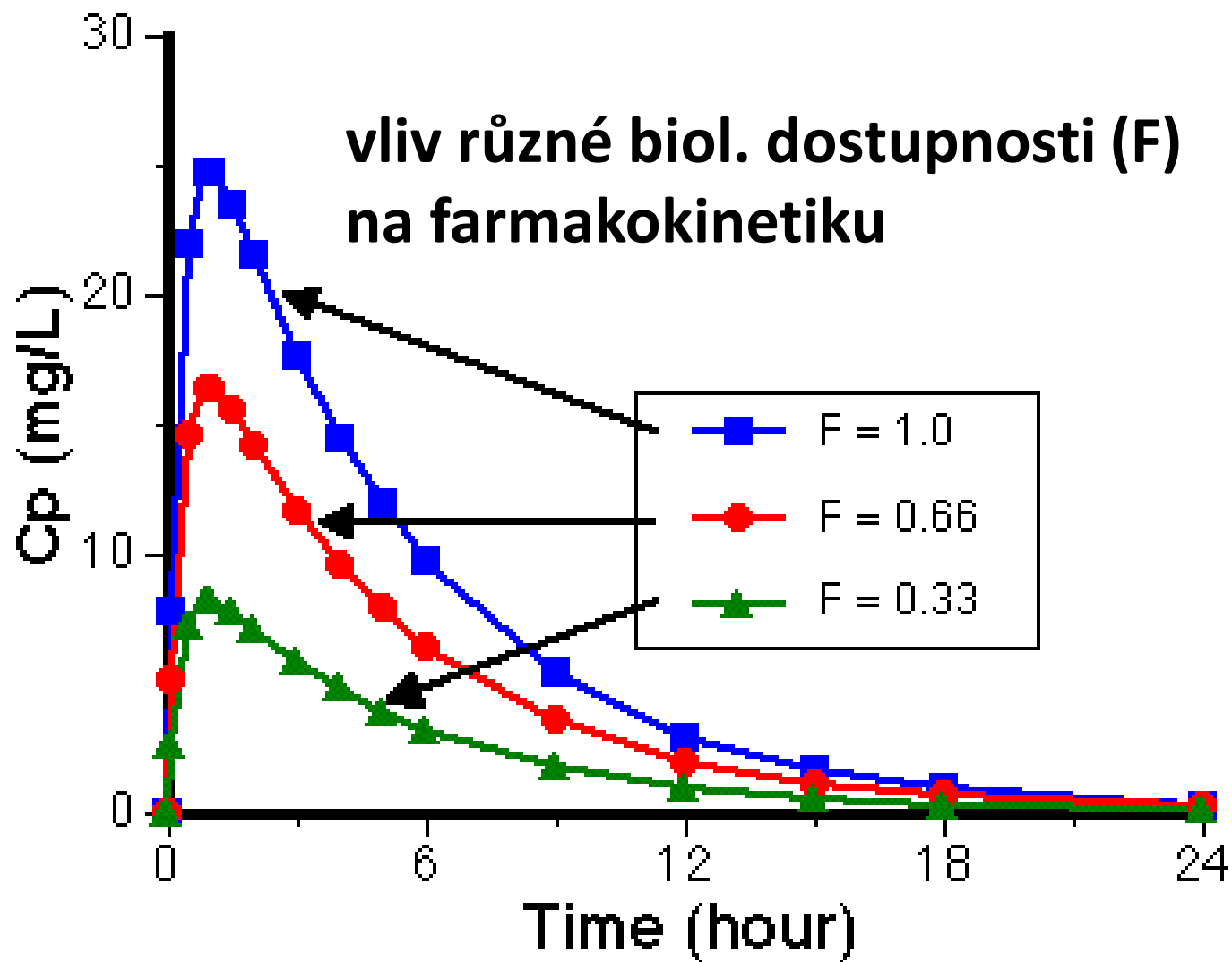
Rychlost a **rozsah** absorpce popisovány F-kin. parametry:

C max - max. koncentrace léčiva v plazmě po jednorázovém podání

T max - čas, kdy léčivo dosáhne max. koncentrace v plazmě (rychlost)

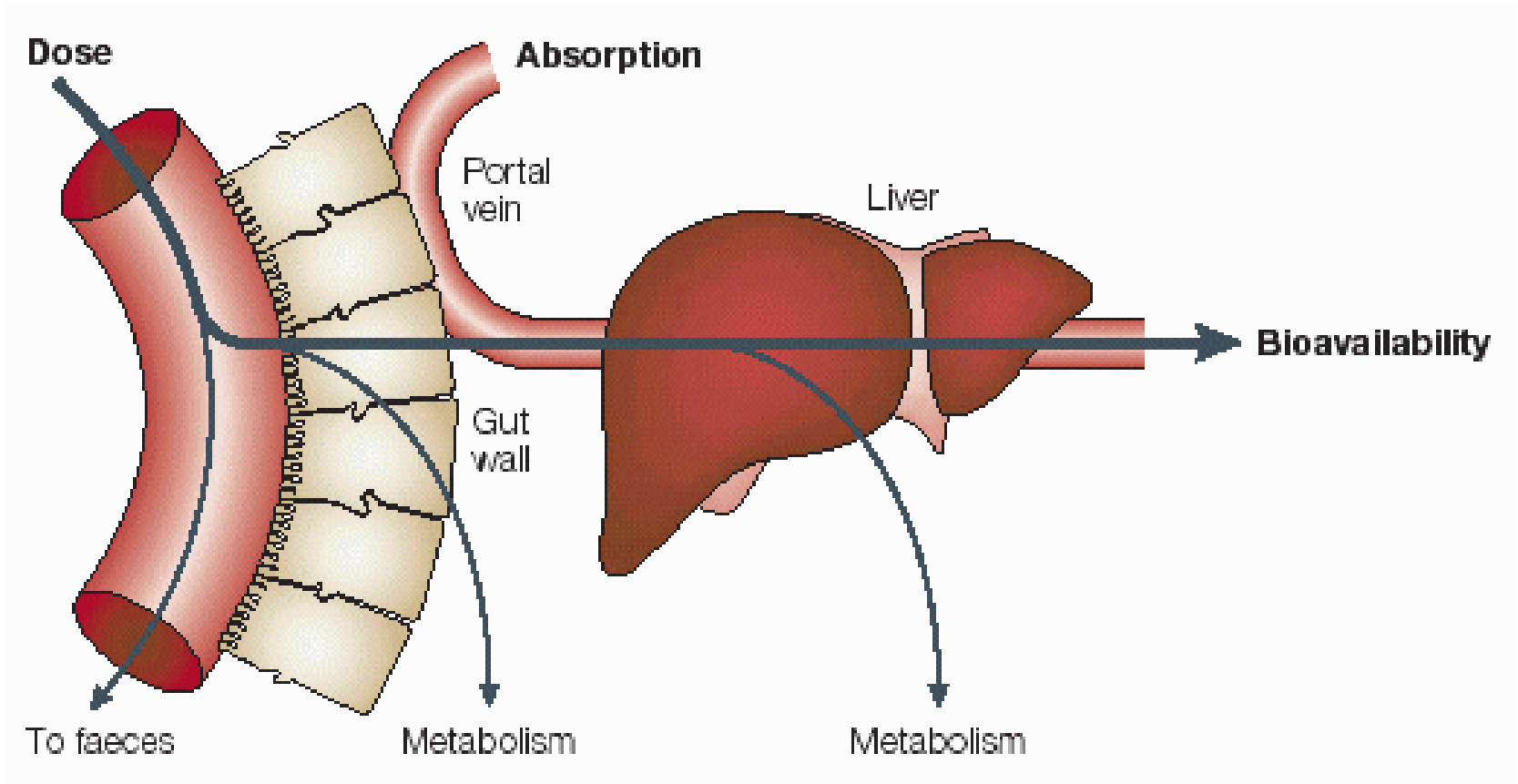
F - biologická dostupnost (rozsah)

vliv různé biol. dostupnosti (F) na farmakokinetiku

Presystémová eliminace, efekt prvního průchodu játry

Další faktory ovlivňující proces absorpce

pohlaví, hmotnost, objem plazmy, rychlost
vyprazdňování žaludku

věk - pH, žluč, enzymy

patofyziologický stav - nemoci jater, zánět

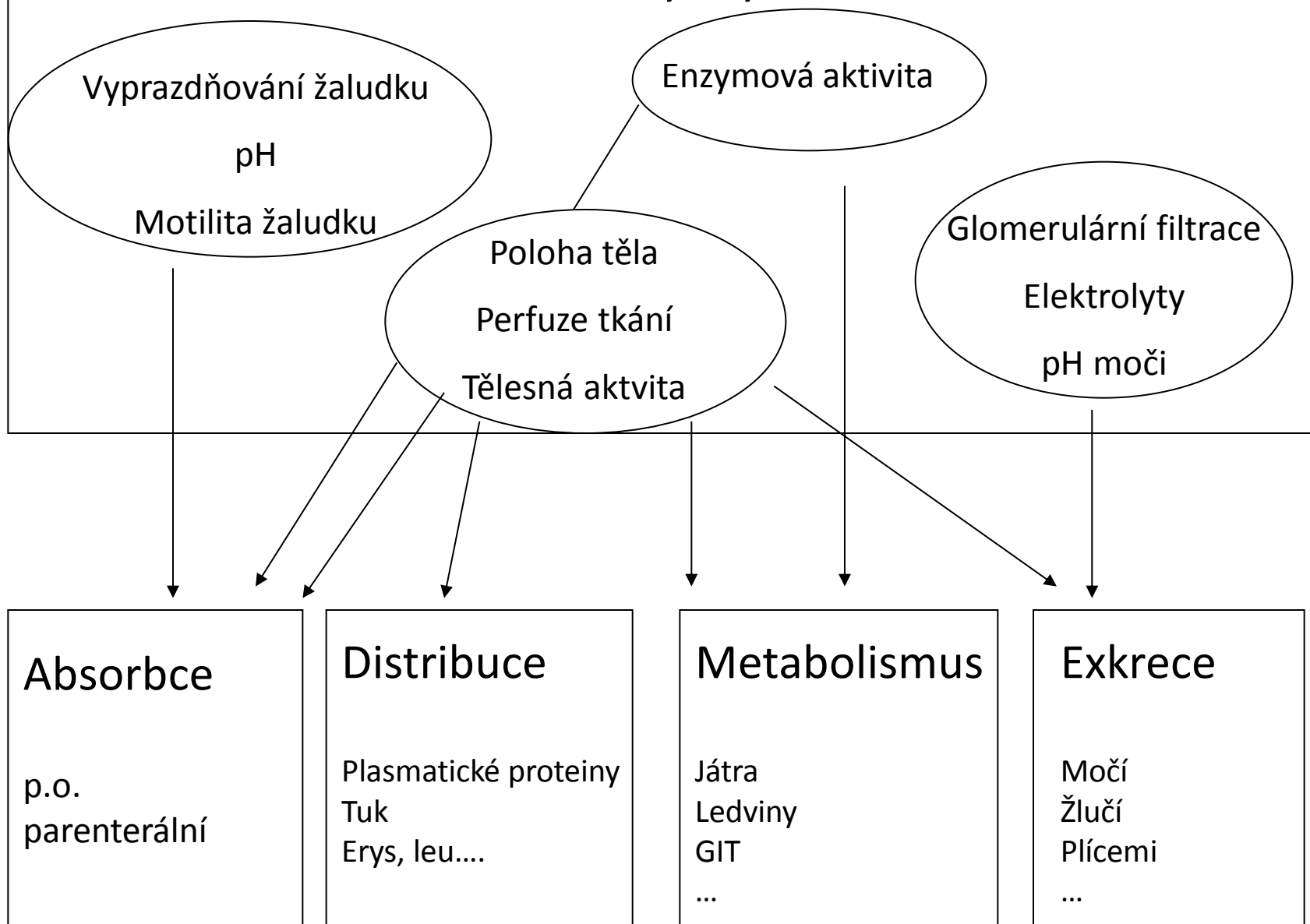
současně podaná potrava - zrychlení/ zpomalení

- chemická inkompatibilita

- funkce GIT

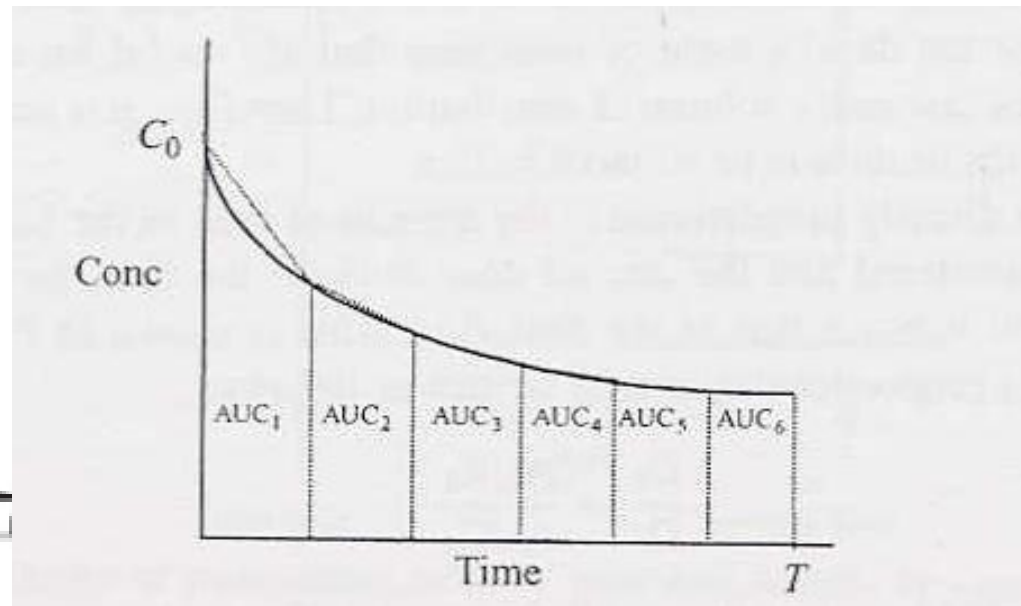
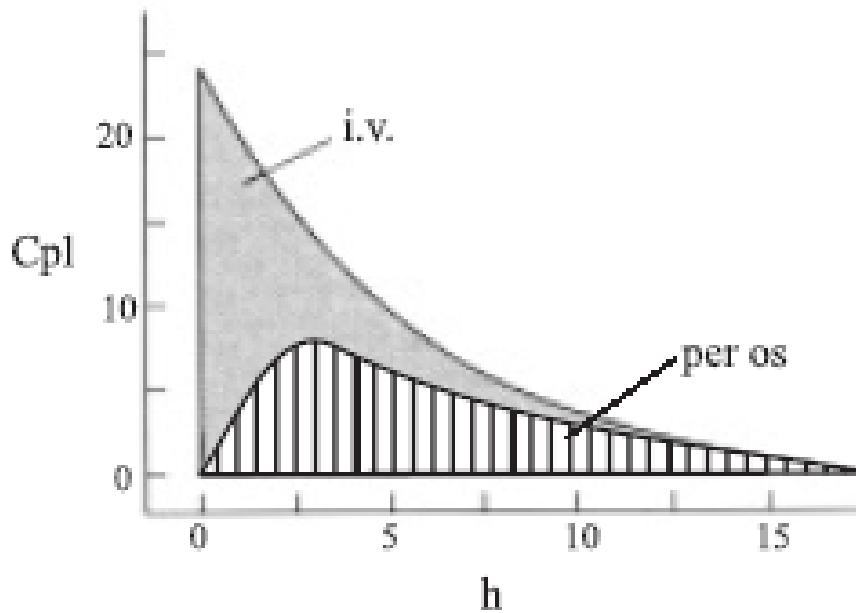
cirkadiánní rytmy

Cirkadiánní rytmy

Plocha pod křivkou (AUC)

- Měřítkem biologické dostupnosti je AUC

Distribuce

průnik léčiva z krve do tkání
dynamický děj, kde nás zajímá:

rychlost - která závisí na:

vazbě,
průniku přes biomembránu
průtoku krve orgánem

stav - distribuční rovnováha, kdy se vyrovnají podíly volných
frakcí léčiva v plazmě a ve tkáních

Distribuční objem-Vd – hypotetický

poměr mezi množstvím léčiva v organismu
a dosaženou plazmatickou koncentrací

$$Vd = \frac{\text{množství léčiva v organismu}}{\text{koncentrace v krvi (plazmě)}}$$

ELIMINACE LÉČIV Z ORGANISMU

Biotransformace - metabolismus

Procesy probíhající převážně v játrech, ale i v ledvinách a jiných tkáních těla.

Enzymatické procesy

- **biodegradace**
- **bioaktivace (prodrug)**
  - enalapril-enalaprilát
  - kodein-morfin
  - bromhexin - ambroxol

lipofilní látky jsou biotransformovány na produkty hydrofilnější, více polární vhodné k vyloučení močí

- biotransformace lipofilních látek neúští vždy ke vzniku neaktivních látek
- I. fáze - detoxikační
- II. fáze - konjugační

Fáze I

- mikrosomální oxidace
- non-mikrosomální oxidace (e.g., alcohol)
- redukce
- hydrolýza
- dehalogenace

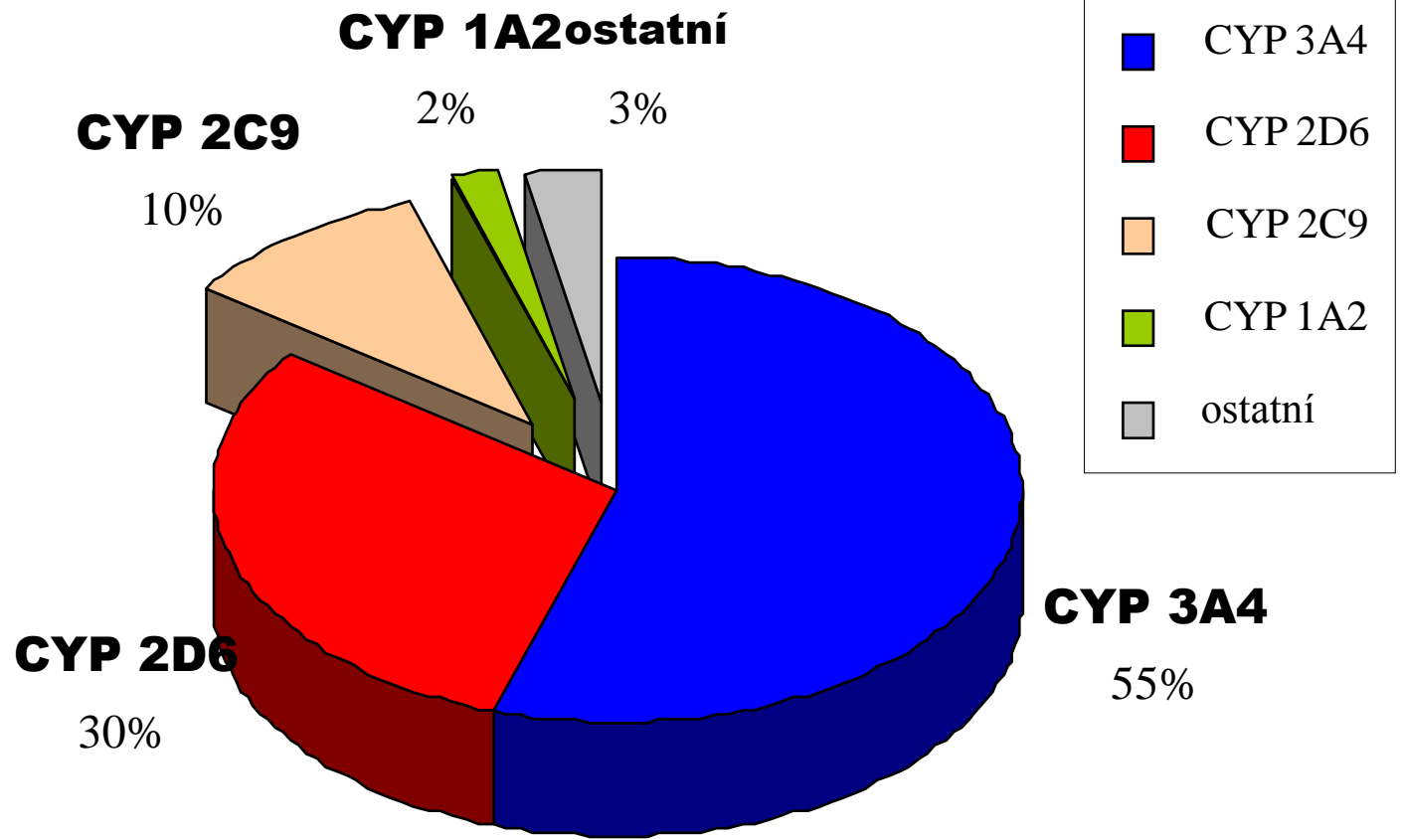

Ostatní nemikrosomální reakce biotransformace

- hydrolýza v plasmě esterázami (suxametonium cholinesterázou)
- dehydrogenace alkoholů a aldehydů v cytosolické jaterní frakci

(etylalkohol)

- MAO v mitochondriích (tyramin, noradrenalin, dopamin, aminy)
- xantinoxidáza (6-merkaptopurin, produkce kys. močové)
- enzymy pro konkrétní látky (tyrosin-hydroxyláza, dopa-dekarboxyláza, atd.)

Genetický polymorfismus CYP 450

Chromosome

Alleles

Genetic status

show hide

Extensive metabolism (EM)

Intermediate metabolism (IM)

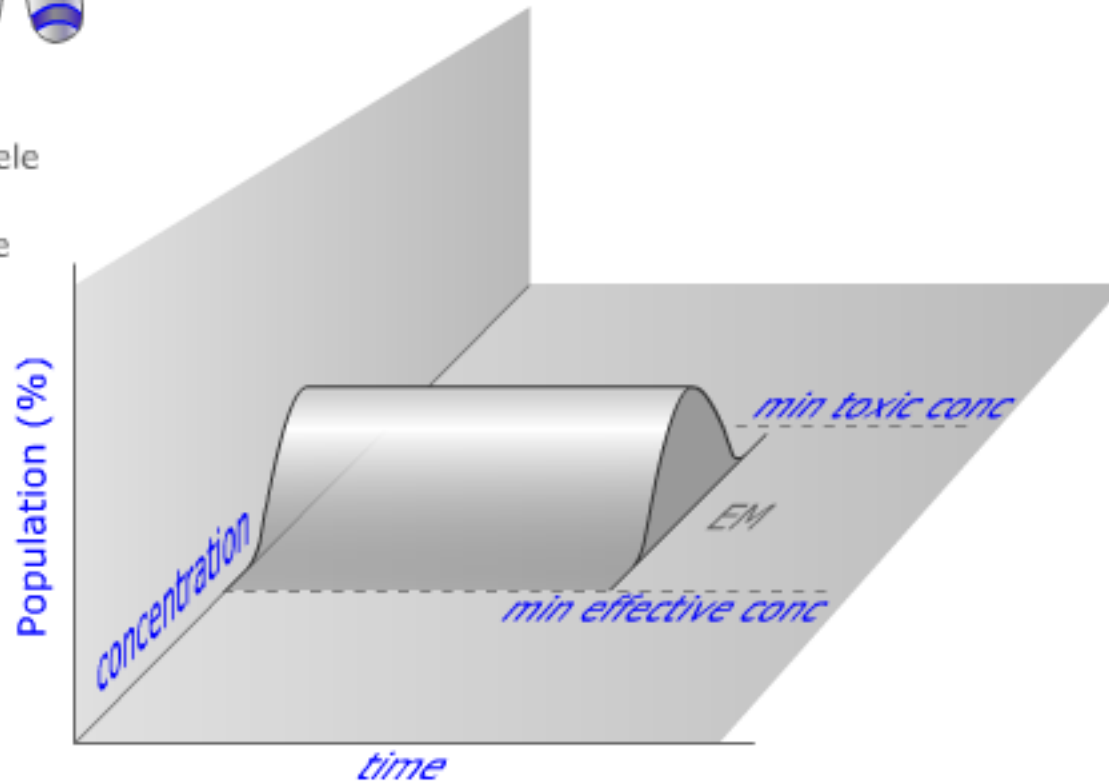
Poor metabolism (PM)

Ultrarapid metabolism (UM)

 — wild type allele

 — mutant allele

Chromosome

Alleles

Genetic status

show hide

Extensive metabolism (EM)

Intermediate metabolism (IM)

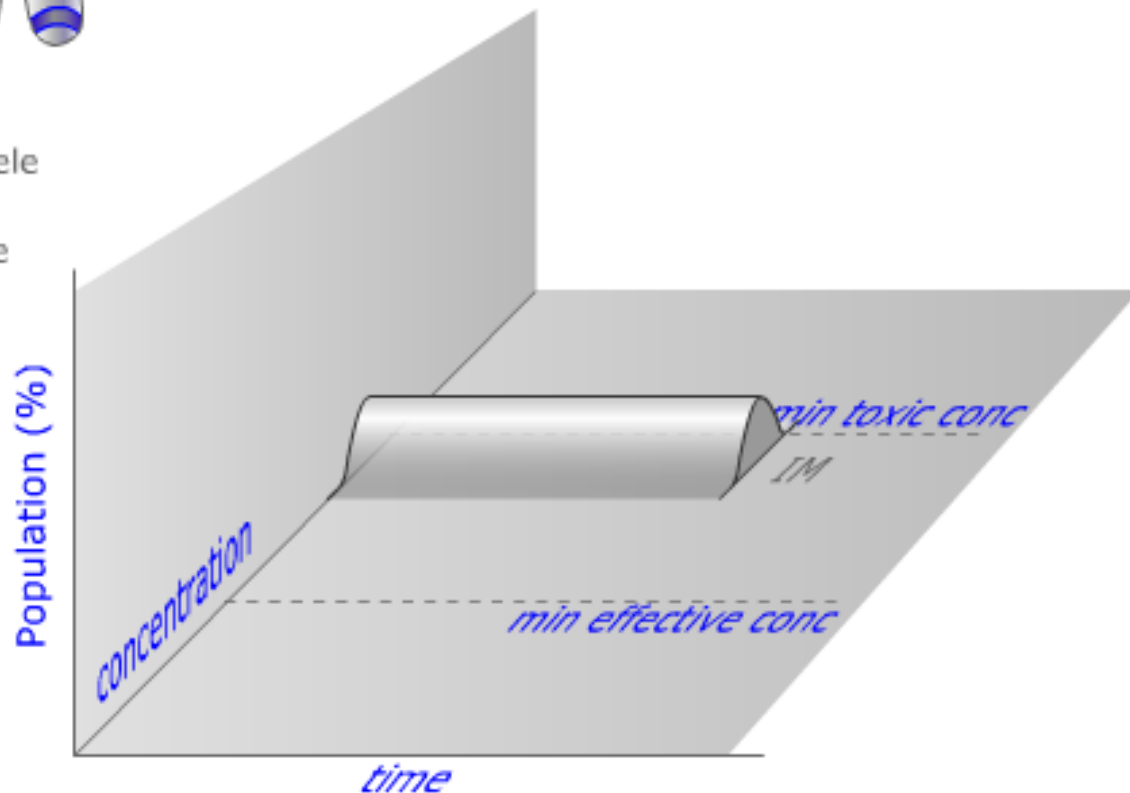
Poor metabolism (PM)

Ultrarapid metabolism (UM)

 — wild type allele

 — mutant allele

Chromosome

Alleles

Genetic status

show hide

Extensive metabolism (EM)

Intermediate metabolism (IM)

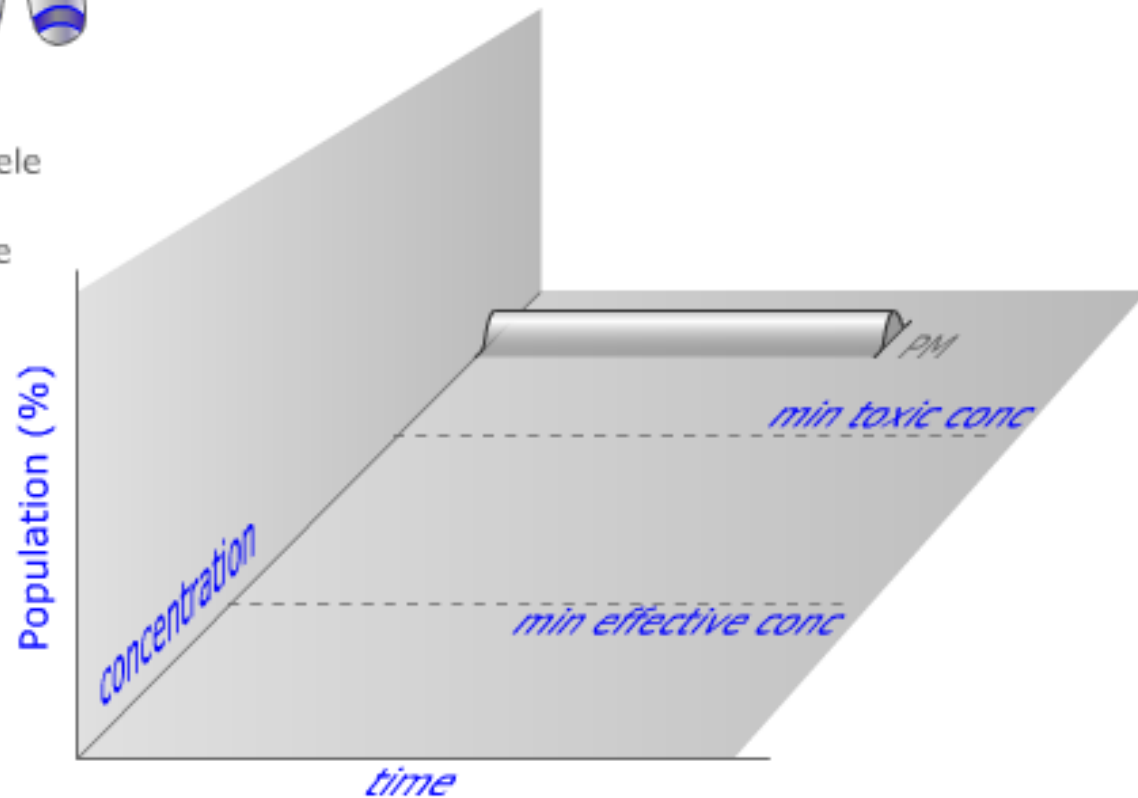
Poor metabolism (PM)

Ultrarapid metabolism (UM)

 — wild type allele

 — mutant allele

Chromosome

Alleles

Genetic status

show hide

Extensive metabolism (EM)

Intermediate metabolism (IM)

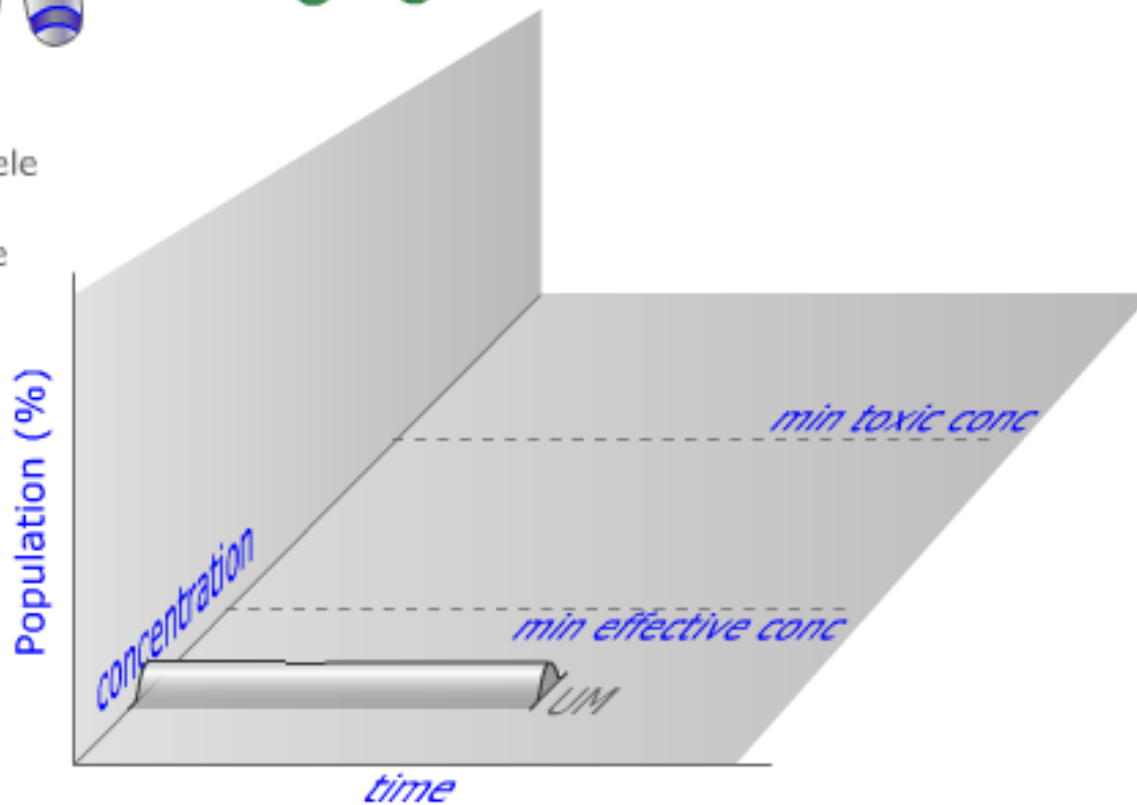
Poor metabolism (PM)

Ultrarapid metabolism (UM)

 — wild type allele

 — mutant allele

Chromosome

Alleles

Genetic status

show hide

Extensive metabolism (EM)

Intermediate metabolism (IM)

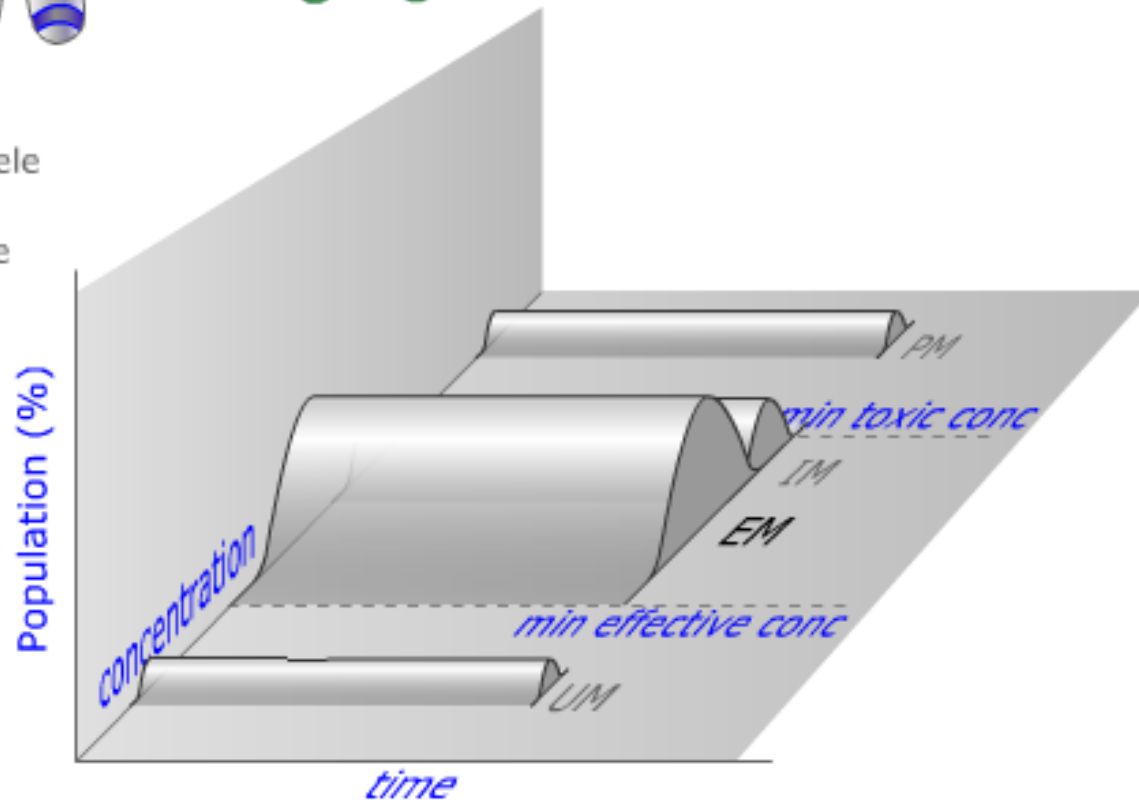
Poor metabolism (PM)

Ultrarapid metabolism (UM)

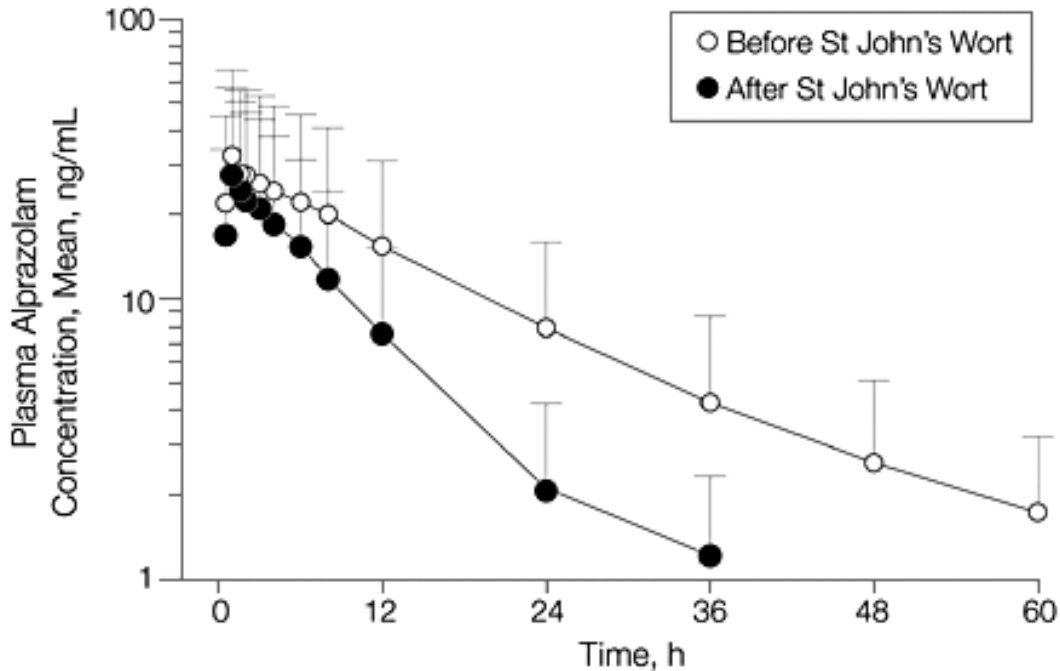
 — wild type allele

 — mutant allele

INDUKTORY CYP 450

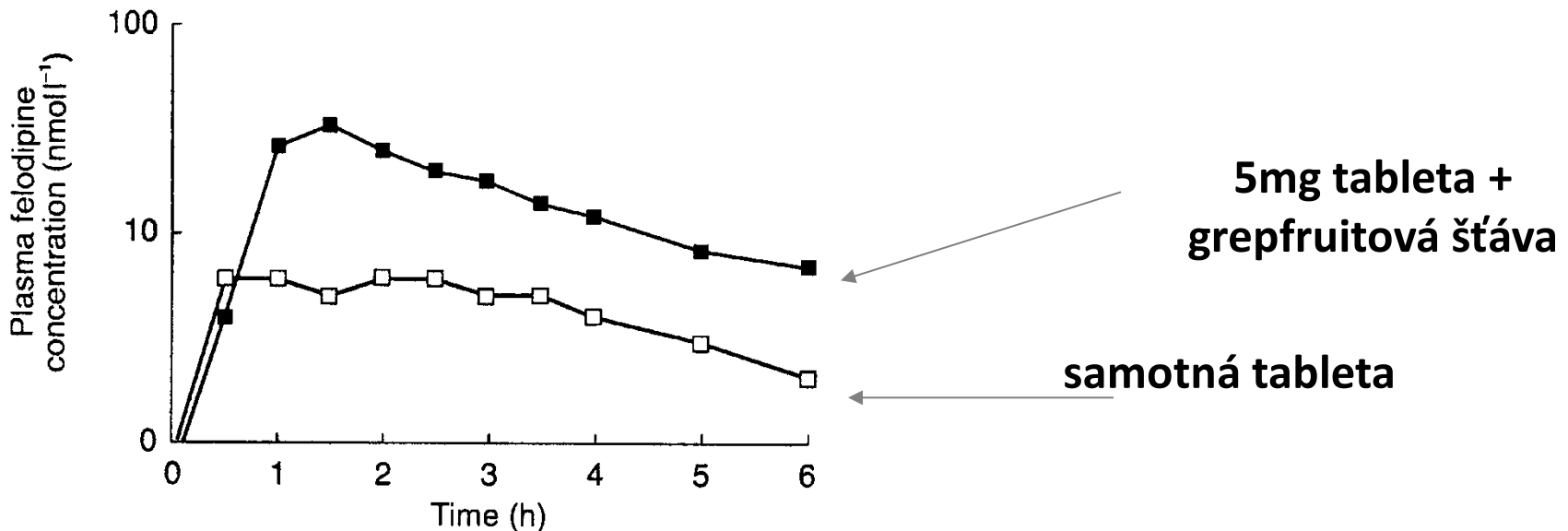
- dexametazon
- fenobarbital
- rifampicin
- fenytoin
- třezalka tečkovaná (*Hypericum perforatum*)
- jinan dvoulaločný (*Ginkgo biloba*)

INHIBITORY CYP 450

- antidepresiva (fluoxetin, fluvoxamin, paroxetin)
- chinin, chinidin
- chloramfenikol, erytromycin
- ketokonazol, itrakonazol
- grapefruitová šťáva

Fáze II (konjugace)

- glukuronidace
- acetylace
- metylace
- konjugace se sulfáty
- konjugace s glutathionem
- konjugace s cysteinem
- konjugace s merkaptopurinem

Místa biotransformace

- kdekoliv, kde jsou přítomny příslušné enzymy: **játra**
plasma, ledviny, plíce, stěna GIT,

(játra jsou ideálně umístěna pro zachycení léčiv po absorpci z GIT, nebo z krve po parenterální aplikaci a mají patrně pro biotransformaci léčiv nejvýznamnější úlohu)

Exkrece

ledviny

játra

plíce

sliny, kůže, vlasy, pot, mateřské mléko,.....

Exkrece

Ledviny

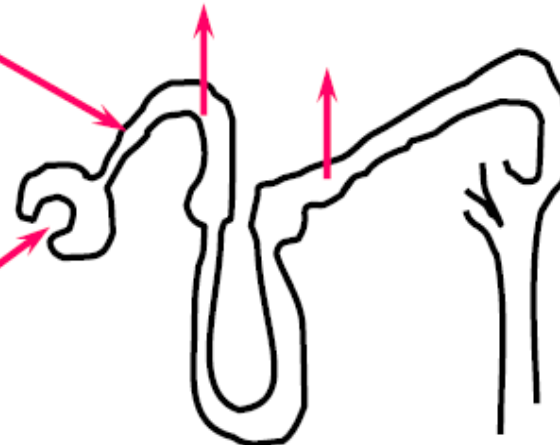
Exkrece moči - glomerulární filtrace, tubulární sekrece, tubulární reabsorpce.

VYLUČOVÁNÍ

aktivní tubulární sekrece

pasivní tubulární reabsorpce

glomerulární filtrace

Ledviny

- MW < 60.000 D (MW albuminu = 68.000 D)

- tubulární sekrece

– organické kyseliny

- furosemid
- thiazidová diuretika
- peniciliny
- glukuronidy

– organické báze

- morfin

- tubulární reabsorpce

acidifikace

acetazolamid (inhibitor KA)
chlorid amonný

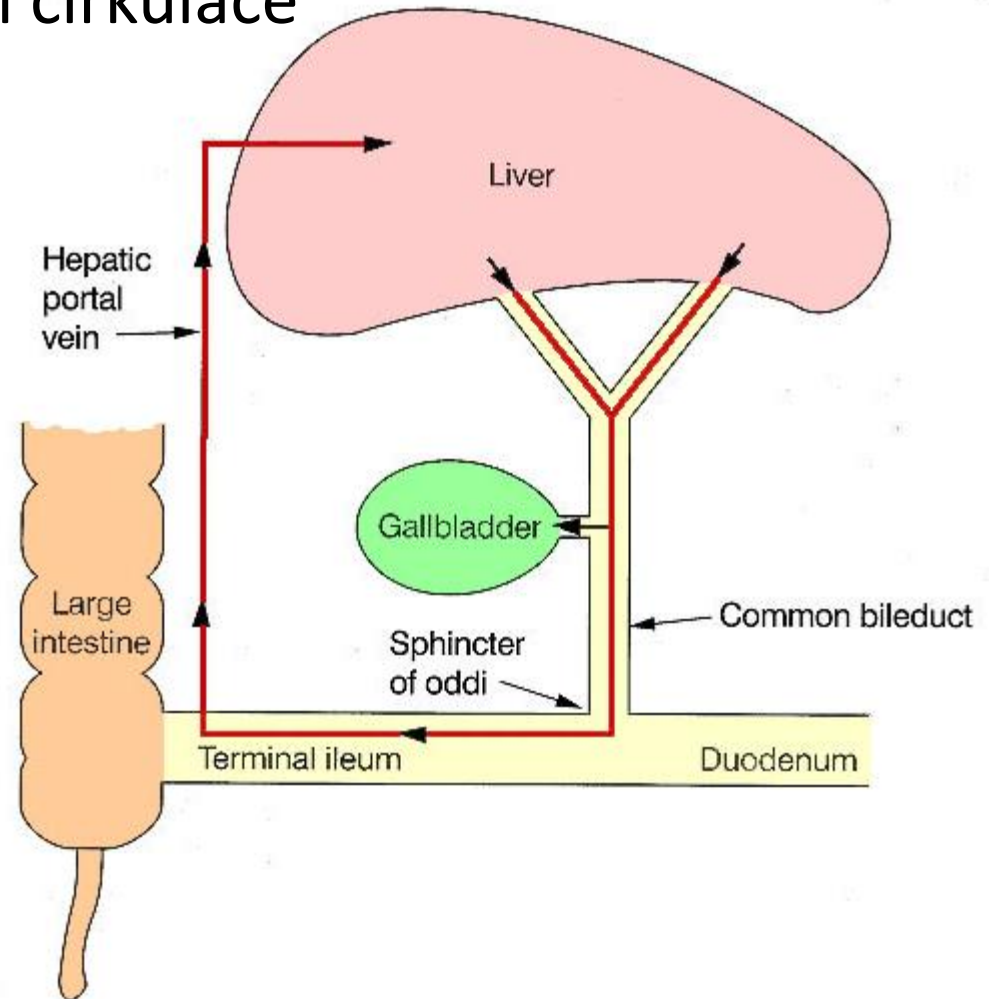
alkalizace

hydrogenuhličitan sodný

Játra

Exkrece žluči-biliární clearance.

enterohepatální cirkulace

ELIMINACE LÉČIV Z ORGANISMU

→ Kinetika eliminace podle 1. řádu

= rychlost eliminace klesá s klesající koncentrací LČ v plazmě
(lineární kinetika)

→ Kinetika eliminace podle 0. řádu

= rychlost eliminace se s koncentrací LČ v plazmě nemění (nelineární kinetika)

- **0. řád**

- Rychlost = k

- C vs. t LINEÁRNÍ

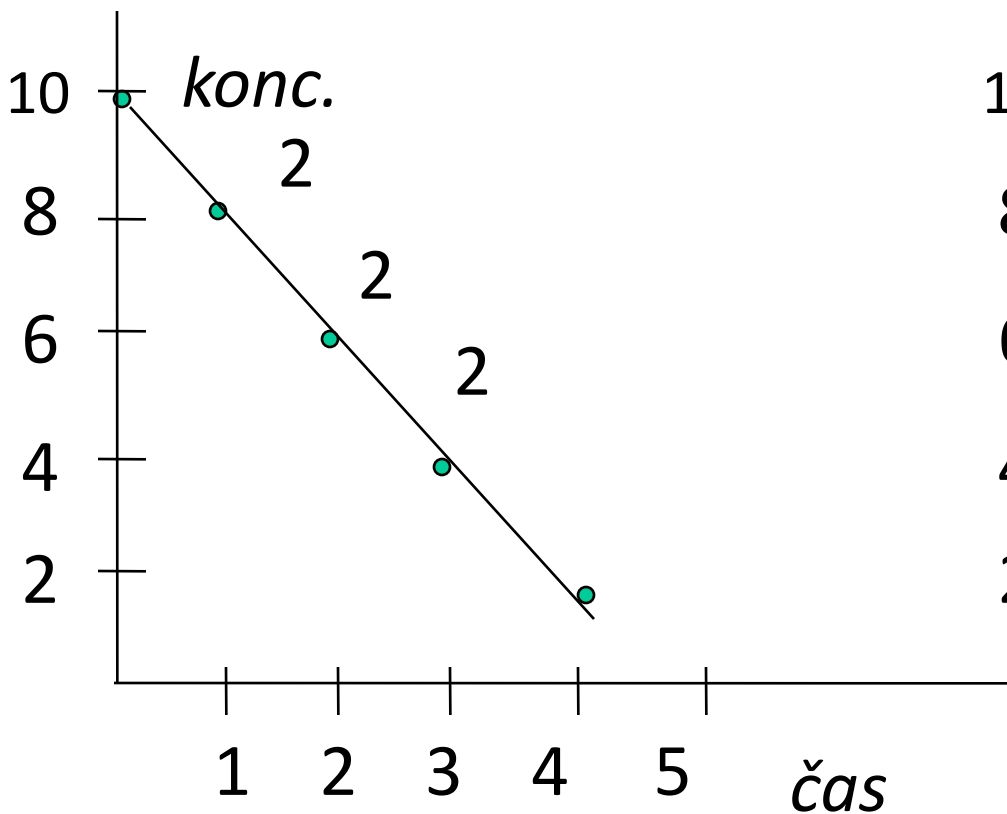
- **1. řád**

- Rychlost = $k C$

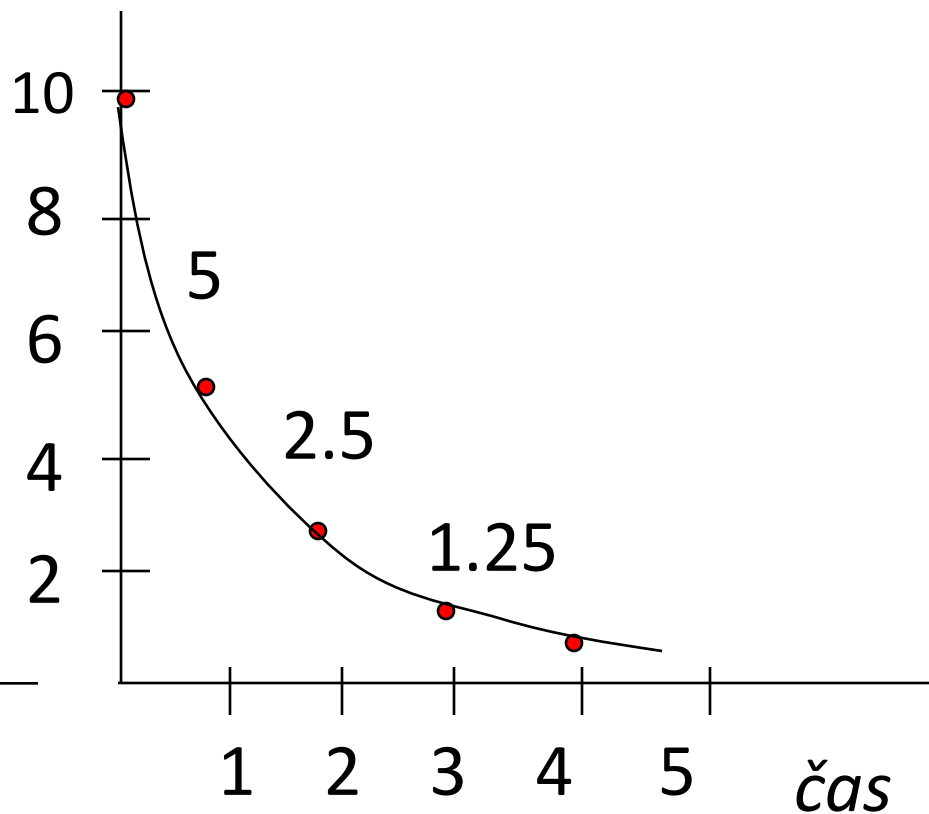
- C vs. t EXPONENCIÁLNÍ

- Log C vs. t lineární

Kinetika eliminace 0-tého a 1. řádu

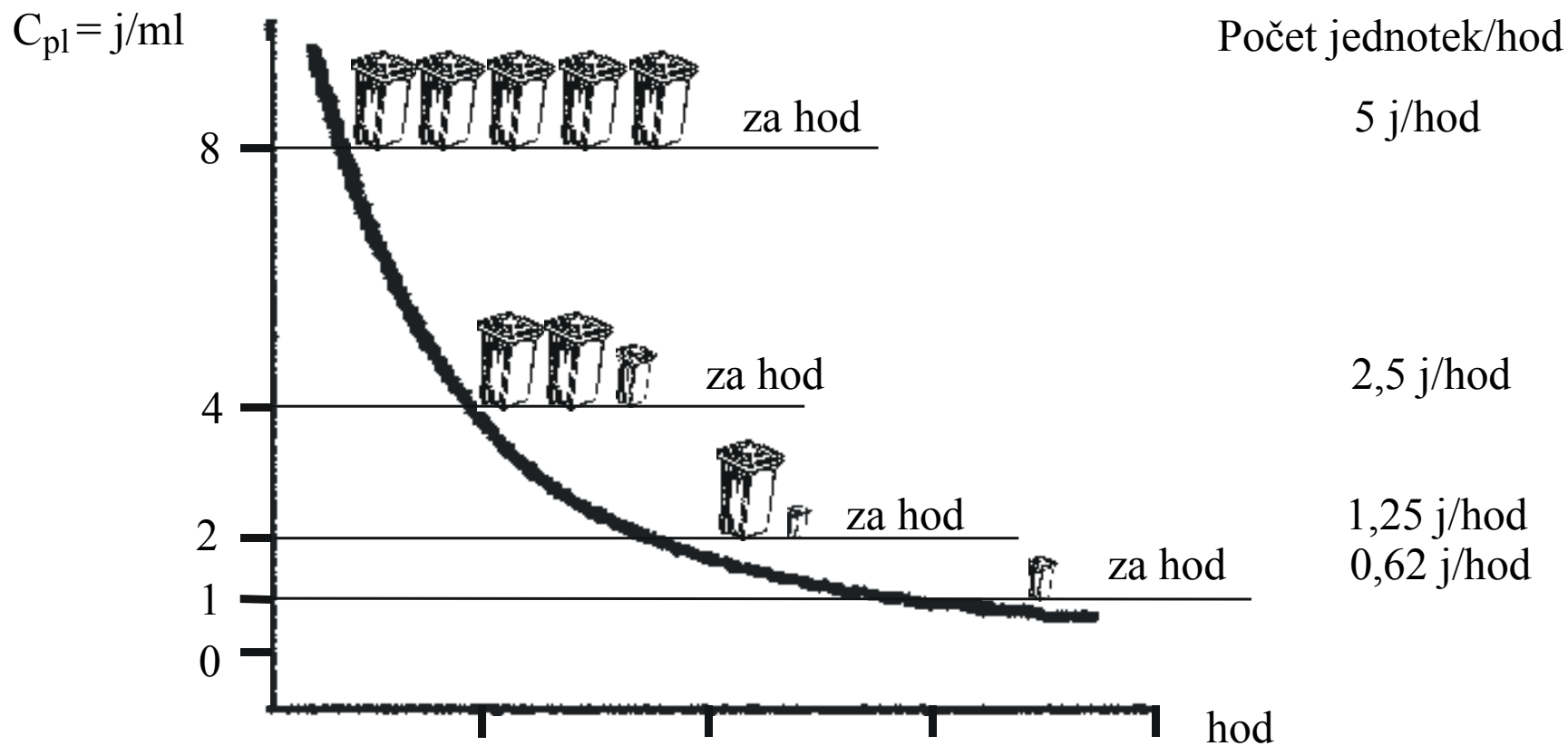

$$v = k_0$$

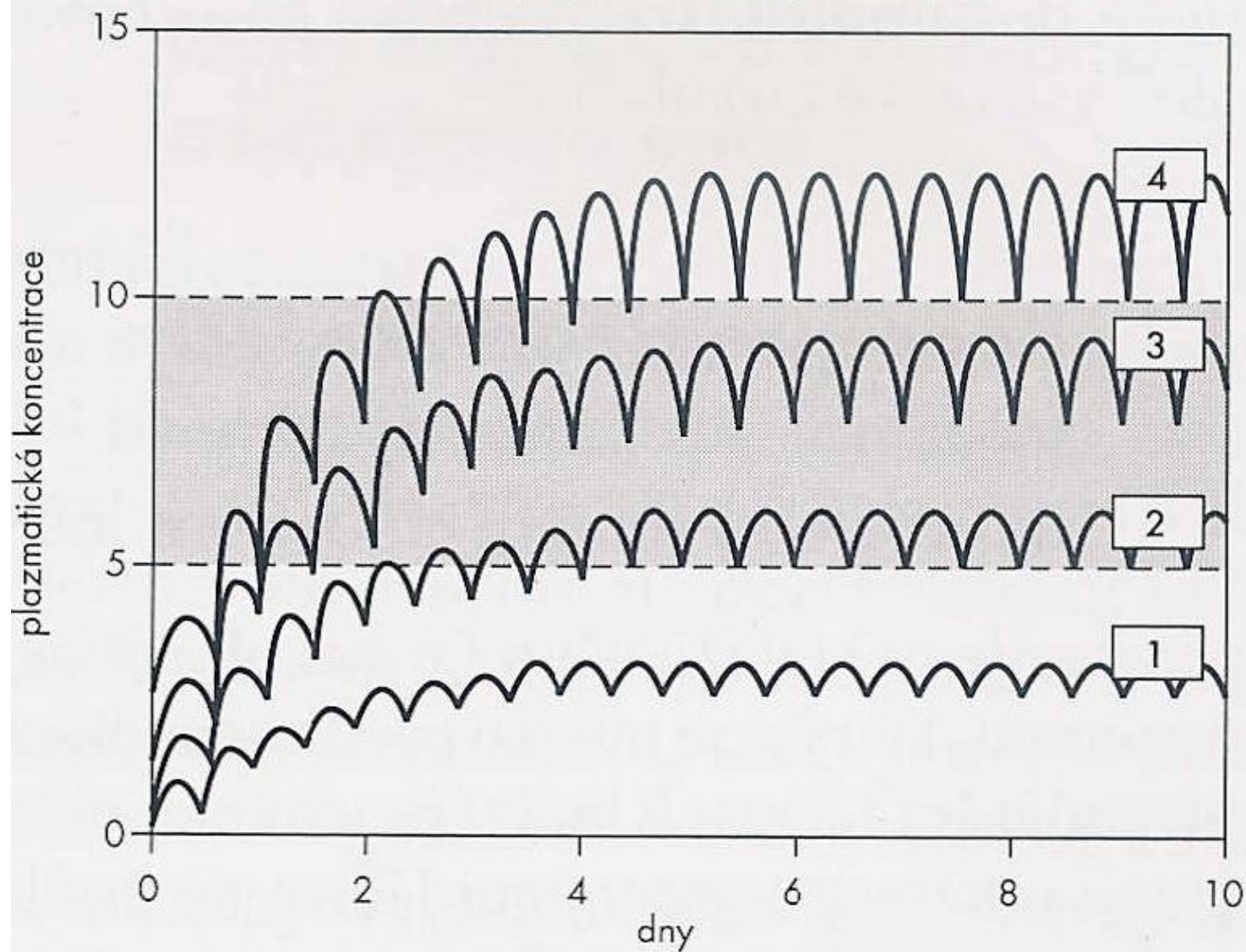

$$v = k_e * D$$

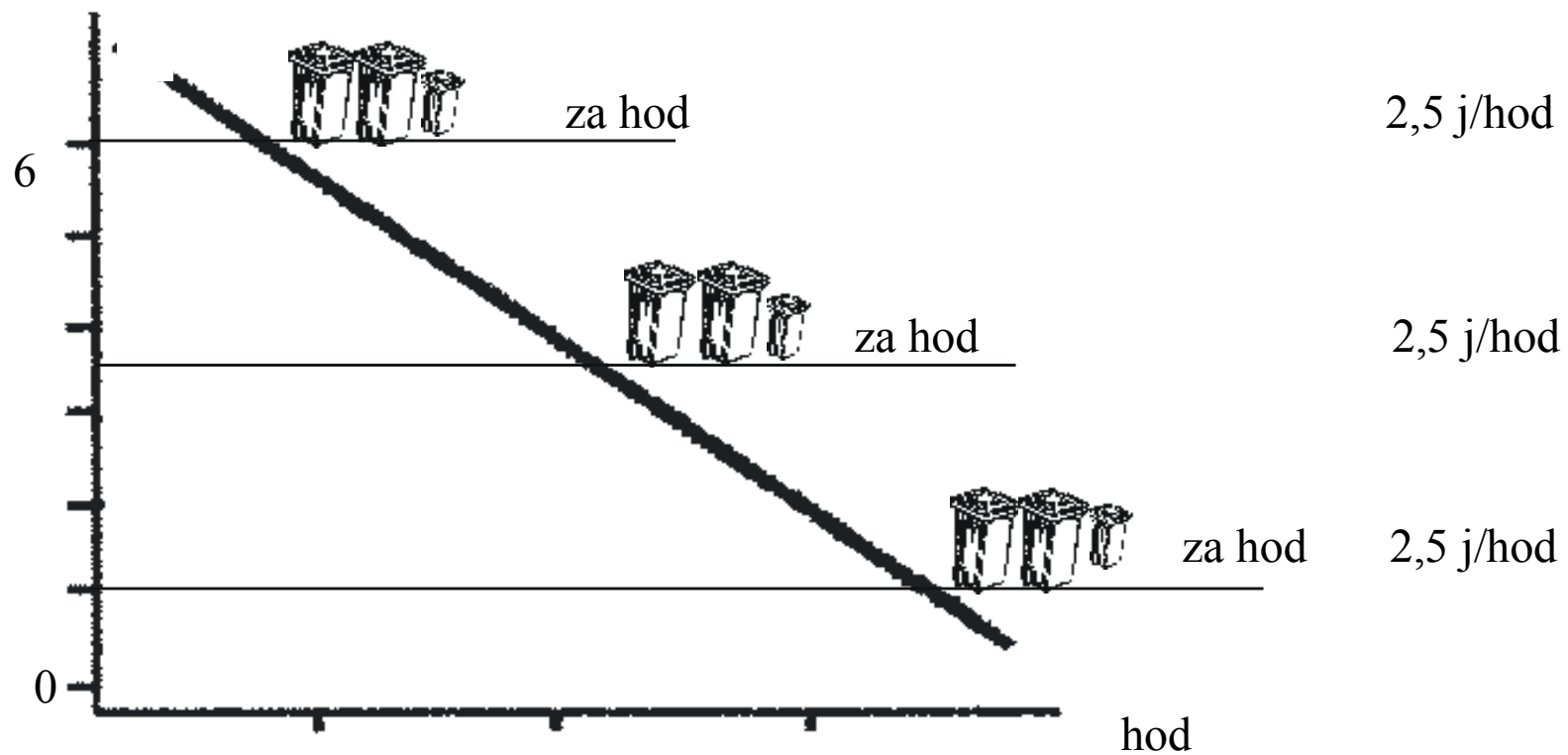
Eliminace 1. řádu (závisí na C_{pl} eliminované látky), uplatňuje se u většiny léků

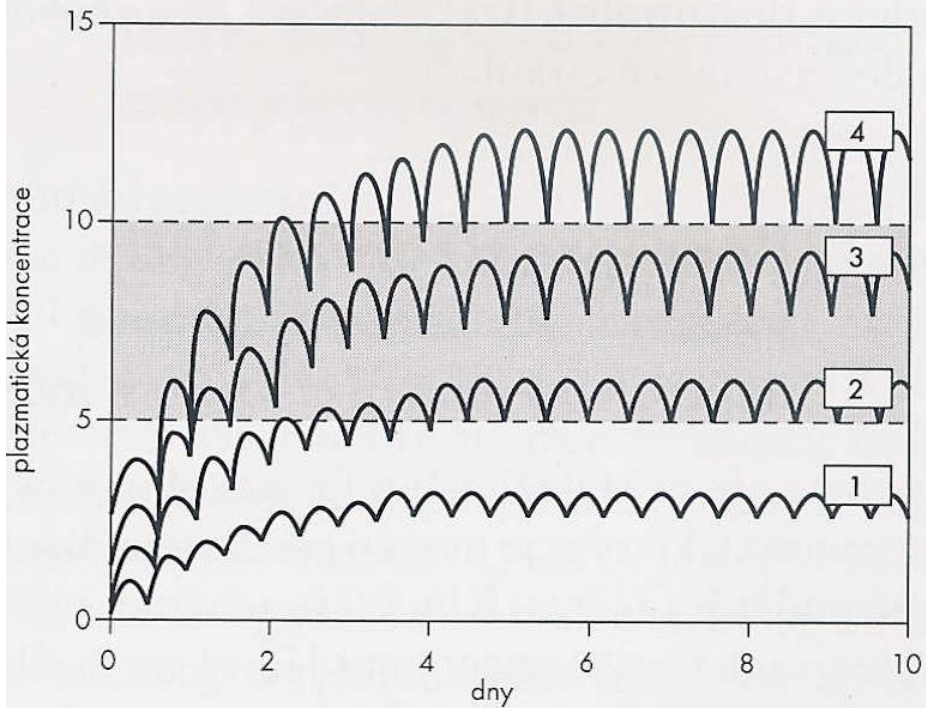
A. kinetika 1. řádu (lineární)

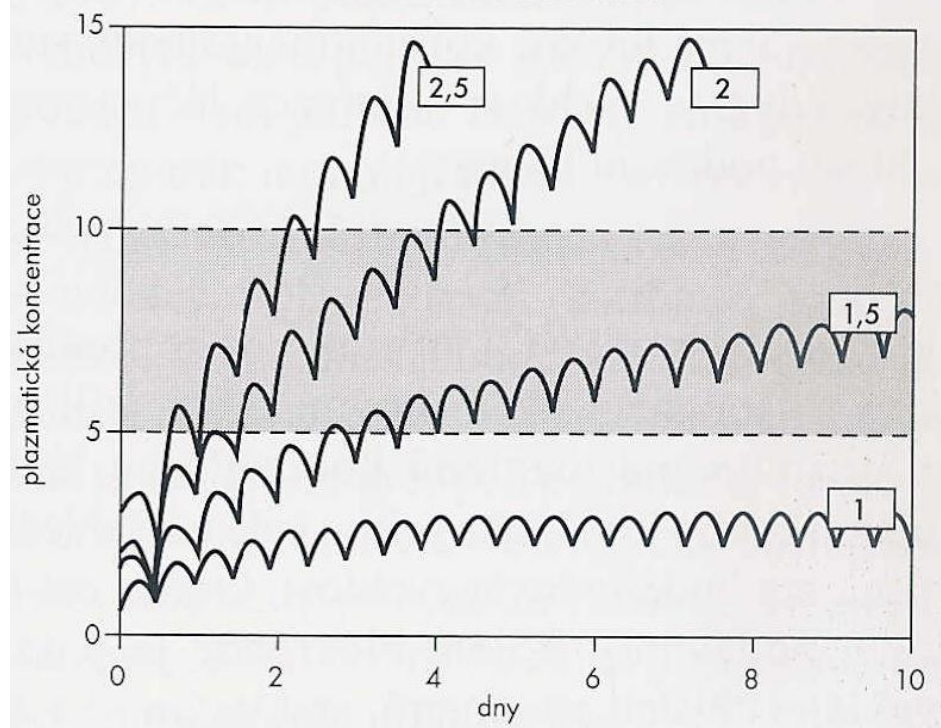
Eliminace 0. řádu (nezávisí na C_p eliminované látky) u etanolu a u vyšších dávek fenytoinu, teofylinu a salicylátů.

A. kinetika 1. řádu (lineární)

B. kinetika saturační

Farmakokinetické parametry popisující eliminaci

Poločas eliminace $t_{1/2}$

= čas, za který, klesne aktuální koncentrace
léčiva v plazmě na polovinu původní
hodnoty; [h]

Farmakokinetické parametry popisující eliminaci

Eliminační konstanta $k_e = \ln c_1 - \ln c_2 / t_2 - t_1$

= vyjadřuje rychlost eliminace jako podíl z
léčiva přítomného v těle vyloučený za
časovou jednotku [h^{-1}]

Farmakokinetické parametry popisující eliminaci

Clearance Cl_{TOT}

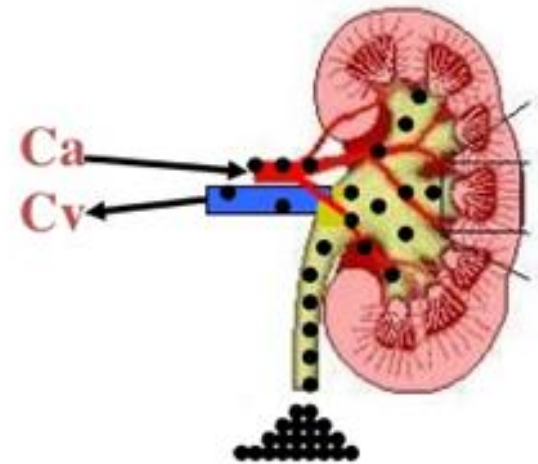
= objem plazmy, kt. se zcela očistí od léčiva za
jednotku času [$l \cdot h^{-1}$]

Farmakokinetické parametry popisující eliminaci

Extrakční poměr E_R

= podíl léčiva odstraněného při průchodu
orgánem orgánem

$$E_R = \frac{c_a - c_v}{c_a}$$

Bioekvivalence

**Stejné farmakokinetické parametry po podání
2 přípravků se stejnou účinnou látkou
(„stejně“ = 80-125 % hodnot originálu)**

Terapeutická ekvivalence

**Stejné účinky u látek, jež jsou nebo nemusejí být
bioekvivalentní**

Farmaceutická ekvivalence

Stejné účinky stejné látky v jiné lékové formě

FARMAKOKINETICKÉ PARAMETRY

PRIMÁRNÍ

- biologická dostupnost
- distribuční objem
- clearance

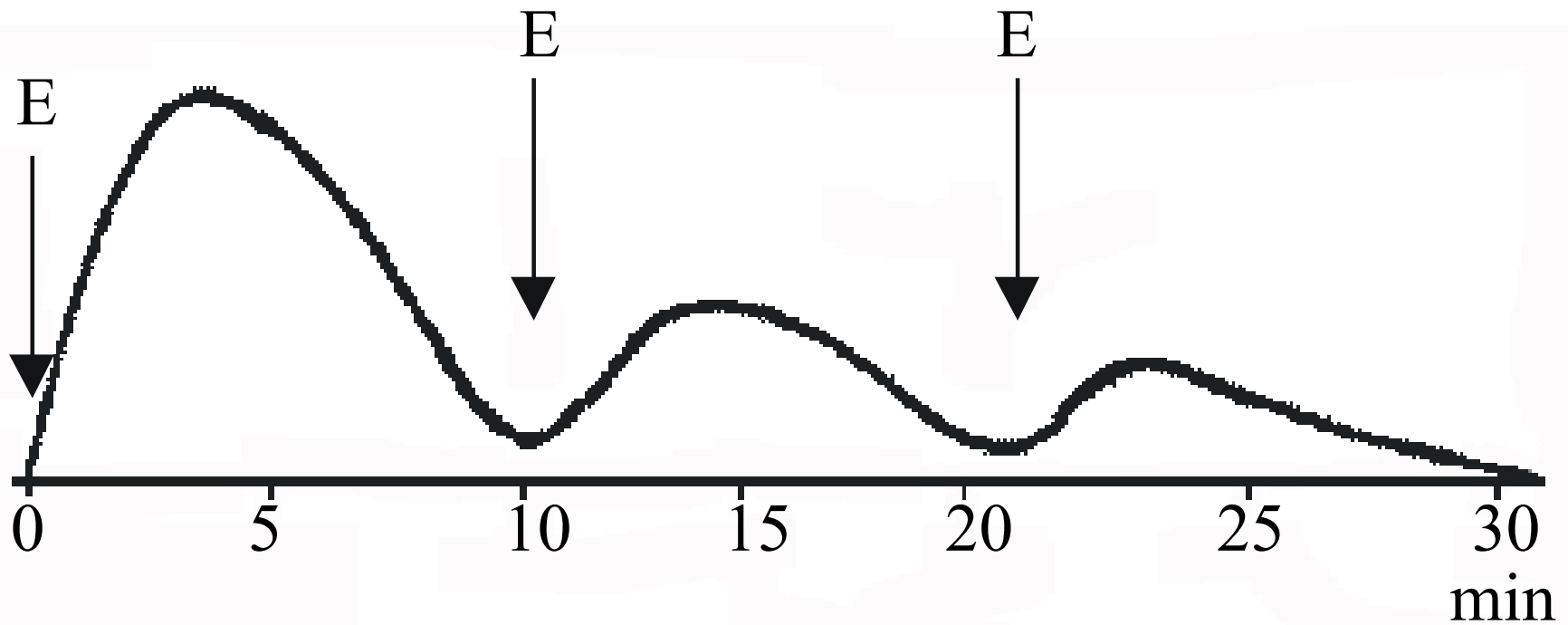
SEKUNDÁRNÍ

- poločas eliminace
- eliminační konstanta
- AUC (area under the curve)
- kumulační index
- MRT....

Opakované podávání

- zesílení účinku – kumulace – dávka nasycovací, udržovací
senzitivace – změna na úrovni receptorů
- zeslabení účinku
  - tolerance - změna receptorového systému
  - změna farmakokinetiky
  - tachyfylaxe
  - resistance - „necitlivost“ k látkám inh. růst nebo způsobujícím smrt buňky
cytostatika, antiinfektiva, antiseptika
- léková závislost

Tachyfylaxe po opakovaném podávání efedrinu (pokles vlivu na TK)

E = podání efedrinu